

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Service document mbo-aanpak coronavirus COVID-19

versie 5.0 d.d. 10 november 2020

Inleiding

Samen met de [Richtlijnen mbo](#) (versie 3.0) geeft dit servicedocument alle¹ mbo-scholen een richtsnoer om de kwaliteit van het mbo-onderwijs zo goed mogelijk in te vullen tijdens de coronacrisis. Met de komst van de tweede coronagolf vanaf de zomer en de verwachte, lange werkingsduur van alle maatregelen² is de reguliere kwaliteit van het onderwijs verder onder druk komen te staan. Dit effect op de onderwijskwaliteit wordt versterkt door het feit dat het in tal van opleidingen steeds moeilijker wordt om goede stageplaatsen te vinden, ondanks alle pogingen van studenten, docenten, werkgevers en de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB).

Een deel van het onderwijs vindt dit studiejaar online plaats en het aantal bewegingen van, naar en binnen de school is beperkt. Scholen komen tot een evenwichtige onderwijsprogrammering, waarbij onderwijs op locatie wordt aangeboden wanneer dat naar het oordeel van de school nodig is en online wordt aangeboden waar dat kan. Zij maken hierbij passende afwegingen, met betrokkenheid van de medezeggenschap.

Ondanks alle goede inspanningen nemen de ongerustheid en stress bij studenten en hun ouders en verzorgers toe en ervaart het personeel binnen de mbo-scholen een hoge werkdruk. Nu de coronacrisis langer gaat duren dan we voor de zomer dachten, is een nieuwe strategie nodig die studenten en docenten perspectief biedt. Daarbij is maatwerk aan de orde. De verschillen tussen opleidingen, scholen en regio's zijn namelijk groot. Zo zijn er opleidingen waar geen of nauwelijks stageproblemen zijn en zijn er opleidingen waar scholen behoorlijk wat op kunnen vangen met digitaal onderwijs. Op veel andere plekken is dat minder goed mogelijk.

In het voorliggende servicedocument en de daarop aangepaste [Handreiking Verantwoord Diplomabesluit](#) (versie 5.0) hebben partijen zich ingespannen om zoveel mogelijk creatieve en verantwoorde opties te beschrijven die aanpassingen kunnen opleveren voor het 'wat' en het 'hoe' van het onderwijs. De oproep aan onderwijsteams in scholen is om goed gebruik te maken van

¹ Dit document geldt voor niet bekostigd onderwijs voor zover de Wet educatie en beroepsonderwijs en daarop gebaseerde regelgeving aldaar ook van toepassing is.

² Onder 'maatregelen' worden verstaan de geldende noodverordening op grond van de aanwijzing van de minister van VWS op grond van de Wet publieke gezondheid, het bewaren van de 1,5 meter afstand binnen en buiten de gebouwen (dit geldt voor alle studenten van alle leeftijden in het mbo), de overige algemene RIVM-richtlijnen, de afspraken over het openbaar vervoer (OV), met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, vervoerdersorganisaties en de sectorraden mbo, hbo en wo en, tot slot, het dringende advies van de overheid aan de scholen in het mbo en hoger onderwijs (bij een aantal scholen al een harde verplichting) mondneusmaskers te dragen buiten de lessen. Dit laatstgenoemde, dringende advies zal het kabinet naar verwachting binnenkort omzetten naar een harde verplichting.

c.q. zich te laten inspireren door deze opties om het onderwijs te kunnen continueren op een aanvaardbaar niveau. En daarbij is dus altijd maatwerk aan de orde. Denk daarbij aan de geboden flexibiliteit ten aanzien van de invulling van de 1.600 studiebelastingsuren (bpv/stage, bot en overige uren) en de mogelijkheid om op een andere manier invulling te geven aan praktijkonderdelen van de opleiding. Geen enkele school is er in deze crisis aan gehouden om het onmogelijke te doen. Afwijken kan, mits de kwaliteit maar scherp in het vizier wordt gehouden. Ook de Inspectie benadrukt daarbij dat zij het onderwijs vanuit kwaliteit benadert en niet de urennorm afzonderlijk.

Meer in algemene zin is dit document daarmee ook een referentiepunt voor de wetgever en de Inspectie van het Onderwijs. Als scholen naar de geest ervan handelen, en mits zij ook goed het overleg voeren met onderwijsteams en studenten, zal de overheid de scholen vertrouwen en ruimte gunnen om verstandige keuzes te maken.

Maar zelfs wanneer een school maximaal gebruik maakt van de opties uit het servicedocument kunnen er specifieke situaties ontstaan die andere of aanvullende acties vereisen. Een school kan een student bijvoorbeeld adviseren om een andere studie te gaan volgen, waarbij al behaalde onderdelen meegenomen kunnen worden. Andersom kan de student ook bij de school aanklaarten een ander opleidingsperspectief te wensen. School en student kunnen dan ook over en weer accepteren dat studenten langer over hun studie zullen doen. Daarbij kan gekeken worden naar verrijkende elementen. Ook leven er bij scholen ideeën over mogelijkheden om later nog onderdelen te volgen bij wijze van nascholing. In beide gevallen zal het gesprek tussen student en school zorgvuldig gevoerd moeten worden en zullen deze studenten dus langer publiek bekostigd onderwijs volgen dan oorspronkelijk gepland. Van scholen mag verwacht worden dat een langer studietraject alleen aan de orde komt als eerst alle andere mogelijkheden zijn verkend en benut. Het doel is en blijft om de student, zo helder mogelijk, perspectief te bieden op een kwalitatief goed mbo-diploma. Inzet is om dat binnen de nominale studieduur te bieden. En als dat echt niet kán, volgt het gesprek tussen school en student over switchen of verlengen.

Aanvullende acties kunnen ook noodzakelijk zijn richting onderwijsgevend en ondersteunend personeel. De werkdruk is hoog en de vermoeidheid is onmiskenbaar toegenomen. Scholen verwachten van medewerkers een verhoging van de kwaliteit van met name het online-onderwijs en het opvangen van gaten die vallen door de uitval van beroepspraktijk en van reguliere lessen. Dit kunnen scholen uitsluitend van medewerkers vragen als het ook mogelijk is om op enig moment extra personeel in te zetten en/of een time-out in te lassen. Tijdens zo'n time-out kunnen docenten bijvoorbeeld tijd krijgen om zich nog beter te bekwamen in het geven van online-onderwijs of om keuzes te maken in het onderwijsprogramma met de focus op studieloopbaanbegeleiding, coaching en het welzijn van de student.

Tot slot: scholen en overheid zullen samen de ontwikkelingen op de voet volgen en begin maart 2021 evalueren welke inspanningen wat hebben opgeleverd en hoe dit alles zich verhoudt tot het macro-budgettaire kader. Overigens heeft de overheid daar al enkele, eerste maatregelen voor getroffen.

Net zoals bij de voorgaande edities, kan deze vijfde editie van het servicedocument rekenen op steun van de besturen van MBO Raad, NRTTO, JOB, AOb, BVMB, CNV Onderwijs, FNV Overheid, UnieNFTO en SBB. Ook de Onderwijsinspectie onderschrijft de inhoud van het servicedocument 5.0 en zal daar in het toezicht naar handelen. De overheid en deze partijen vertrouwen erop dat de mbo-scholen tot aan het einde van het huidige studiejaar 2020-2021 volgens dit document het onderwijs kunnen vormgeven. Het document wordt aangevuld of aangepast wanneer nieuwe informatie beschikbaar is.

Aandachtspunten vooraf

- Dit servicedocument van het ministerie van OCW geeft invulling aan de ruimte die er is voor besturen van erkende mbo-scholen (publiek en privaat) om het initiële onderwijs goed te

organiseren binnen de bestaande beperkingen. Hetzelfde geldt voor vavo, educatie en inburgering, voor zover dat bij mbo-scholen plaatsvindt.

- Het college van bestuur is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs en het maken van keuzes indachtig dit servicedocument. Het onderwijsteam is verantwoordelijk voor de vormgeving van het onderwijs conform het professioneel statuut.
- Het mbo-onderwijs gaat zoveel mogelijk door.
- Van studenten wordt verwacht dat zij deelnemen aan de eventueel aangepaste onderwijsprogramma's.
- Scholen bepalen zelf aan welke groepen studenten zij voorrang geven om op de locatie van de school lessen te volgen. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om nieuwe studenten (eerstejaars of nieuw in een opleiding), studenten in een kwetsbare positie, of studenten die praktijklessen volgen of examens afleggen.
- Een goede communicatie van de school met studenten over de coronamaatregelen en aanpassingen van lessen en examens is van groot belang. Hiervoor richt elke school de benodigde communicatie in, zoals bijvoorbeeld een helder herkenbaar meldpunt corona.
- Vanaf 15 oktober jl. melden (mbo-)scholen en locaties van scholen die tijdelijk moeten sluiten vanwege het coronavirus zich bij het meldpunt van de Inspectie. U vindt het meldpunt in uw Internet Schooldossier. In het nieuwsbericht [Start meldpunt schoolsluiting vanwege corona](#) vindt u meer informatie over het meldpunt.
- Informatie over de kwaliteit van de ventilatie en zaken als de mondkapjesplicht is te vinden in de [Richtlijnen mbo](#) (versie 3.0).
- De verplichting om 1,5m afstand te houden geldt niet in het praktijkonderwijs indien het niet mogelijk is om deze afstand in acht te nemen en indien in het werkveld waartoe de student wordt opgeleid het ook is toegestaan om deze afstand niet in acht te nemen. Voor (alternatieve) veiligheidsmaatregelen kan de school er in deze gevallen voor kiezen om aan te sluiten bij de regels die bijvoorbeeld zijn vastgelegd in [brancheprotocollen](#).
- Alle medewerkers en studenten die aanwezig zijn op de mbo-school moeten volledig klachtenvrij zijn of anders thuisblijven. Personeel en studenten met klachten kunnen getest worden op het coronavirus. Het personeel van mbo-scholen valt onder de definitie van vitale en cruciale sectoren.
- Vervoerders en onderwijsorganisaties hebben de eerder gemaakte vervoersafspraken verlengd: Afspraken Veilig Vervoer MBO, HBO en WO. Het uitgangspunt blijft ook na 31 december dat vervoerders en onderwijsinstellingen zich inzetten om via slimme roostering van de lessen en de dienstregeling zo veel mogelijk spreiding van reisbewegingen te creëren. Het 'landelijke dynamische dakpanmodel' blijft hiervoor als inspiratie dienen, waarbij het uitgangspunt is dat het aantal reisbewegingen van studenten van en naar de onderwijsinstelling in principe niet boven de 50% van de reguliere bezetting komt. Als de regionale/lokale situatie het toelaat en onderwijsinstellingen en vervoersbedrijven hierover nadere afspraken maken, dan kan van dit uitgangspunt worden afgeweken. Studenten wordt geen toegang tot de spits ontzegd en het studentenreisproduct wordt niet beperkt. Zeer kleine scholen, waarbij het aantal personen dat dagelijks op de instellingslocatie (of cluster van nabijgelegen instellingslocaties) gespreid over de dag aanwezig is niet boven de 200 studenten uitkomt, blijven uitgezonderd van afstemmingsverplichtingen.

Te volgen werkwijze tot einde studiejaar 2020-2021

1. Onderwijskwaliteit

1.1 Onderwijskwaliteit

- De diploma-eisen voor studenten die tot 1 januari 2022 diplomeren blijven vooralsnog onverminderd van kracht voor de opleiding, inclusief de eisen aan Nederlandse taal (voor mbo-2, -3 en -4), Engels (voor mbo-4), loopbaan en burgerschap, maar met uitzondering van de eisen voor keuzedelen en rekenen. Voorgaand betekent dat in situaties waarbij de

onderwijskwaliteit van de gehele opleiding onverantwoord onder druk komt te staan als gevolg van maatregelen rond corona, de eisen van de beroepskwalificatie en van Nederlandse taal (voor mbo-2, -3 en -4), Engels en loopbaan en burgerschap prevaleren boven de eisen voor keuzedelen en rekenen. Dit betekent dan ook dat in die gevallen het onderwijs en de examens in de keuzedelen en rekenen niet hoeft te worden aangeboden.

- De beheersing van Nederlands is een belangrijk onderdeel van iedere entreeopleiding. Hoewel de hoogte van het resultaat niet meetelt voor diplomering is het wel van belang om voldoende aandacht aan dit onderdeel van de opleiding te besteden en een gedegen inspanning te plegen. In het uiterste geval, als het echt niet anders kan, kan het bevoegd gezag van de mbo-school t.b.v. diplomering besluiten geen niveaubepaling voor (alle of enkele) taalvaardigheden op te nemen.
- Door de beperkingen die gelden, kan maar een deel van de studenten tegelijk aanwezig zijn op school. Daarom is blended onderwijs in veel gevallen noodzakelijk. Dit betekent dat er sprake zal zijn van een combinatie van fysiek onderwijs (op de school, op het leerbedrijf of op een andere locatie buiten de school), (digitaal) afstandsonderwijs, zelfstudie en (gezamenlijke) opdrachten.³ Scholen bepalen zelf welk deel van het onderwijsprogramma op afstand wordt gegeven.
- Het (aangepaste) onderwijsprogramma wordt in de onderwijs- en examenregeling (OER) vastgelegd. Bij wijzigingen gebeurt dit door een bijlage met de wijzigingen aan het programma toe te voegen en hierover duidelijk te communiceren met de studenten. Het is belangrijk dat de student zoveel mogelijk voorafgaand aan het studiejaar duidelijkheid heeft over hoe het onderwijsprogramma wordt ingericht.
- Waar het gaat om onderwijstijd heeft de school de ruimte om af te wijken van de wettelijk voorgeschreven verhouding in uren begeleide onderwijstijd en beroepspraktijkvorming mits de diplomawaarde niet in het geding komt.⁴ Daarbij blijft het uitgangspunt voor het (voltijdse) onderwijs dat er vooralsnog sprake is van ten minste 1.600 studiebelastingsuren per studiejaar. De verdeling over begeleide onderwijstijd, beroepspraktijkvorming en overige uren zoals zelfstudie is flexibel, er is dus volledig te schuiven tussen deze onderdelen. Het ministerie van OCW en de mbo-sector zijn zich ervan bewust dat ook met deze geboden ruimte het voor sommige opleidingen moeizaam is om de gevraagde onderwijskwaliteit te realiseren.
- Scholen kunnen besluiten tot een time-out zoals bedoeld in de inleiding van dit servicedocument, ook als daarmee niet het aantal van 1.600 studiebelastingsuren per studiejaar wordt gehaald. Wel geldt uiteraard dat dit tot een minimum wordt beperkt en dat de diploma-eisen zoals beschreven in het servicedocument blijven gelden.
- Begin maart 2021 is er een evaluatiemoment met betrekking tot de haalbaarheid van deze afspraken omtrent onderwijstijd.
- De mbo-school informeert studenten tijdig over (aanpassingen in) de OER (zie ook de vierde bullet), roosters en past in overleg met hen indien nodig de onderwijsovereenkomst aan.

1.2 Personeel

- Door de beperkingen die gelden en de combinatie van fysiek onderwijs en afstandsonderwijs is de werkdruk voor het personeel al geruime tijd hoog. Daarnaast kan het zo zijn dat als gevolg van het coronavirus er juist minder onderwijspersoneel inzetbaar is. Daarom kunnen scholen en hun onderwijspersoneel niet aan het onmogelijke worden gehouden.
- Scholen spannen zich in om de continuïteit en kwaliteit van het onderwijs zoveel mogelijk te waarborgen. Het kan daarbij ook gaan om extra ondersteuning, bijvoorbeeld voor het handhaven van de RIVM-richtlijnen, zodat docenten zich op hun primaire taken kunnen richten. De komende periode volgen partijen de ontwikkelingen en verkennen zij mogelijke oplossingen die docenten praktisch ondersteunen.

³ Meer informatie over afstandsonderwijs is te vinden op: <https://mbo.lesopafstand.nl>

⁴ Zie voor deze verhouding artikel 7.2.7, derde lid, WEB voor bol en vierde lid voor bbl. Mits de opleiding aantoonbaar van voldoende kwaliteit is en de studenten met dit programma aantoonbaar voldoende worden voorbereid op het examen en het bevoegd gezag hierover verantwoording aflegt op een transparante wijze.

- Bij de invulling van de 1.600 studiebelastinguren per studiejaar geldt dat er nadrukkelijk ook ruimte is voor een grotere inzet van experts uit de beroepspraktijk. Deze kunnen bijvoorbeeld worden ingezet als gastdocent of al worden benoemd terwijl zij nog een traject doorlopen tot het behalen van de bekwaamheidseisen. Daarnaast is er ruimte voor een grotere inzet van experts uit de beroepspraktijk bij de begeleiding van projecten of het opdoen van praktijkervaring door studenten bij niet-erkende leerbedrijven. De docenten van de teams blijven uiteraard wel verantwoordelijk voor het onderwijsprogramma en het leerproces van studenten. Wanneer er sprake is van begeleide onderwijstijd en beroepspraktijkvorming blijven de daarop geldende wettelijke eisen van toepassing.
- Bij het inrichten van een kwalitatief goed programma zullen er zo hier en daar moeilijke keuzes gemaakt moeten worden, gezien de beperkingen die er zijn in bekostiging, in personele inzet en in beschikbaarheid van ruimtes binnen de school en op de werkplek. Het is aan de school om deze keuzes in goed overleg met de ondernemingsraad en de studentenraad (en evt. de ouderraad) te maken en zich hierover aan de studenten, personeelsleden en de Inspectie te verantwoorden.

1.3 *Starten met 17 nieuwe kwalificatiedossiers*

- Er zijn 17 nieuwe kwalificatiedossiers die per 1 augustus 2020 in zijn gegaan. Sinds die datum is het niet meer mogelijk om te starten met oude dossiers, enkel met de nieuw vastgestelde dossiers. Door de coronacrisis was het niet voor alle opleidingen mogelijk om op tijd te starten met een nieuwe OER, onderwijsmiddelen en examens. In het vierde servicedocument van juli 2020 is, als uitzondering toegestemd om tot een half jaar na de start van het onderwijs gebruik te mogen maken van het onderwijsprogramma gebaseerd op het oude kwalificatiedossier. Dit half jaar wordt niet verder verruimd. Dat betekent dat alle studenten die gestart zijn op 1 augustus 2020, vanaf 1 februari 2021 onderwijs moeten volgen dat gebaseerd is op het vernieuwde kwalificatiedossier.
- Iedere student die na 1 augustus 2020 is gestart, dient aan het eind van zijn studie hoe dan ook gediplomeerd te worden op de nieuwe kwalificatie.
- Scholen hebben de ruimte gekregen om het nieuw te maken OER aan het begin van de opleiding globaal te beschrijven (bijv. met 'nader te bepalen') en in de loop van de opleiding te verfijnen. Scholen hebben studenten geïnformeerd over welke informatie uit de OER er aan het begin van het studiejaar nog nader ingevuld moest worden. De complete OER dient uiterlijk 1 februari na de start van de opleiding vastgesteld te zijn.
- Bedrijfstakgroepen van de MBO Raad kunnen een faciliterende rol spelen bij het opstellen van een nieuwe versie van de OER door de scholen voor deze 17 nieuwe kwalificaties. Ook kunnen scholen een beroep doen op SBB voor een vergelijking van nieuwe dossiers ten opzichte van de voorgaande versies.

2. Beroepspraktijkvorming en praktijkonderwijs

2.1 *Leerbanen en stages algemeen*

- Als gevolg van de coronacrisis is het voor opleidingen in een aantal sectoren en regio's in het studiejaar 2020-2021 lastig om op de gebruikelijke wijze invulling te geven aan het leren in de praktijk. Dit geldt ook voor de derde leerweg.
- In het kader van het actieplan stages en leerbanen zet SBB zich volop in voor het beschikbaar houden van voldoende kwalitatieve stageplaatsen en leerbanen. Mocht er sprake zijn van knelpunten, dan kan SBB de scholen ondersteunen bij het zoeken naar een goede oplossing. Zie ook paragraaf 7.3 Extra geld stages en SBB. SBB-adviseurs gaan fysiek op bezoek bij aspirant leerbedrijven bij een eerste erkenning of bij kritieke situaties zoals klachten en calamiteiten, met inachtneming van de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus.
- De school blijft hoe dan ook eindverantwoordelijk voor het behalen van de leerdoelen van de beroepsopleiding en de match tussen wat de student op school leert en tijdens zijn stage. In formele zin draagt het bevoegd gezag dan ook zorg voor de beschikbaarheid van een erkende praktijkplaats en de totstandkoming van de praktijkovereenkomst. De school krijgt daarom

meer mogelijkheden voor het organiseren van praktijkopdrachten ter vervanging van de beroepspraktijkvorming in de bol-opleidingen. Zie paragraaf 2.3.

2.2 Beroepspraktijkvorming bbl

- Ook onder de huidige omstandigheden heeft een student in de bbl, gezien de aard van de werkzaamheden, recht op een arbeidsovereenkomst met de werkgever. De school heeft op dit punt geen andere rol dan de student te wijzen op zijn rechten en hem daarin eventueel te adviseren en te ondersteunen richting het erkende leerbedrijf.
- Door de coronacrisis is dit jaar een aantal knelpunten ontstaan met betrekking tot de bbl in diverse opleidingsrichtingen. Hieronder volgen de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingen:

a. Geen leerwerkplek bij de start van het studiejaar:

- Studenten die bij de start van het studiejaar nog geen leerbaan bij een erkend leerbedrijf hadden, zijn op basis van het vierde servicedocument toch ingeschreven voor de bbl-opleiding en de school helpt hen bij het vinden van een leerbaan. Het is een voorwaarde voor de bekostiging van de bbl dat een student op 31 december van het studiejaar een praktijkovereenkomst heeft afgesloten met een leerbedrijf. Als op 31 december van het studiejaar 2020-2021 de student echter nog steeds geen praktijkovereenkomst heeft met een erkend leerbedrijf, dan dient de school samen met de student te onderzoeken hoe deze toch een opleiding voort kan zetten. Duidelijke communicatie en begeleiding zijn hierbij belangrijk. Dat kan bijvoorbeeld opleveren dat de student de studie voortzet in de bol-variant of overstapt naar een andere mbo-opleiding. De student kan ook op de bbl-opleiding ingeschreven blijven staan en (ondersteund door school en SBB) verder zoeken naar een leerbedrijf. De school moet de student dan op bekostigd laten staan. Deze studenten tellen dan mee in de tweede teldatum.
- Voor een aantal zorgopleidingen geldt een andere datum. Indien een student een opleiding volgt op kwalificaties zoals bedoeld in [artikel 7.2.4, eerste lid, van de wet](#) geldt dat de student uiterlijk op 1 juni van het kalenderjaar de opleiding in de praktijk van het beroep dient te volgen.
- Voor het niet-bekostigde onderwijs geldt hetzelfde, maar daar geldt de harde einddatum van 31 december niet.

b. Leerwerkplek komt gedurende het studiejaar te vervallen:

- In dit geval ligt het voor de hand om te onderzoeken of een alternatieve leerbaan een oplossing kan zijn. Daarvoor kan de school hulp vragen bij SBB. Een alternatief is dat het onderwijsteam beoordeelt of de leerdoelen voor de betreffende bpv zijn behaald zonder dat alle daarvoor bestemde uren zijn gemaakt en er een positief oordeel over de gevolgde beroepspraktijkvorming in het algemeen kan worden gegeven.
- Ook kan ervoor gekozen worden gebruik te maken van de bestaande mogelijkheid om gedurende maximaal 3 maanden onderwijs te volgen in de bol, waarna de student alsnog moet worden overgeschreven naar de bol of binnen de bbl blijft, al dan niet bij een ander leerbedrijf. Een andere optie is dat de bpv in de bbl-opleiding later moet worden afgerond, ook als dat leidt tot een langere opleidingsduur.

2.3 Beroepspraktijkvorming bol

- Door de coronacrisis is een aantal knelpunten ontstaan met betrekking tot de beroepspraktijkvorming in de bol in bepaalde sectoren en regio's. Hieronder volgen de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingen.

a. Geen stageplek kunnen vinden:

- Wanneer er geen stageplek beschikbaar is en er eerder in de opleiding al een bpv gevolgd is, dan is een eerste optie dat het onderwijsteam beoordeelt of de leerdoelen voor de betreffende bpv zijn behaald zonder dat alle daarvoor bestemde uren zijn gemaakt en er

- een positief oordeel over de gevolgde beroepspraktijkvorming in het algemeen kan worden gegeven. Het moet voor de student duidelijk zijn hoe deze beoordeling tot stand komt.
- Ten tweede kan de school een melding van een tekort doen bij SBB: een adviseur van SBB gaat dan samen met de school aan de slag om een stageplek te vinden.
 - Ten derde kan de instelling, al dan niet op verzoek van de student, een bedrijf aandragen voor erkenning bij SBB. Ook bedrijven in aanverwante sectoren of andere sectoren waar een deel van de werkprocessen kunnen worden geleerd, kunnen voor erkenning in aanmerking komen en door scholen worden aangedragen.⁵ Dit, zodat studenten stages en verschillende werkprocessen indien nodig kunnen stapelen bij meerdere leerbedrijven totdat aan de vereisten voor de bpv is voldaan. SBB kijkt daarnaast of er ook stageplaatsen elders beschikbaar zijn. Scholen wordt geadviseerd studenten te stimuleren om ook stages aan te nemen die elders worden aangeboden.
 - Ten vierde worden scholen aangemoedigd om in samenwerking met andere scholen in de regio creatieve oplossingen te vinden voor stagetekorten zoals het spreiden van stages over het studiejaar, het geven van praktijkopdrachten bij bijbanen van studenten of het plaatsen van twee studenten op één stageplek. Ook het benutten van stageperioden in weekenden en vakanties kan bijdragen aan het oplossen van tekorten. De MBO Raad en SBB hebben samen ook een handreiking beroepspraktijkvorming in tijden van corona ontwikkeld met oplossingen voor onderwijsinstellingen.⁶ Vanuit SBB wordt een handleiding gemaakt voor bedrijven voor het begeleiden op afstand, zodat er voor leerbedrijven voldoende handvaten zijn voor het begeleiden op afstand bij het aanbieden van een stageplaats. De adviseur praktijkleren van SBB kan het leerbedrijf daarbij extra ondersteunen.
 - Een vijfde optie is dat scholen en studenten ter overbrugging kiezen om keuzedelen in de bpv vorm te geven. Indien dit op een erkend leerbedrijf plaatsvindt, tellen deze uren mee in de totale bpv-uren voor de opleiding. In de selectie van keuzedelen kunnen de school en de student kiezen voor een verbredend of verdiepend keuzedeel waarvoor het makkelijker is een stage te vinden. Een student in opleiding voor logistiek medewerker kan bijvoorbeeld het keuzedeel koerier bestelauto volgen. Een gastvrouw in opleiding kan met het keuzedeel gastvrijheid in de zorg aan de slag in een teststraat van de GGD.
 - Een zesde optie is dat de instelling praktijkonderwijs op de locatie van een werkgever laat plaatsvinden, zonder dat sprake is van een erkenning door SBB. Het betreft dan praktijkonderwijs als onderdeel van de 1.600 studiebelastinguren, maar dit kwalificeert zich niet als bpv-uren. De overweging om hier in uitzonderlijke gevallen gebruik van te maken is dat tijdens het leren bij een werkgever andere vaardigheden worden aangeleerd dan binnen een schoolse setting. De school beoordeelt of de betreffende locatie geschikt is voor de uitvoering van het praktijkonderwijs en legt daar verantwoording over af. Erkenningen door SBB kunnen achterwege blijven bij dit praktijkonderwijs.
 - Een zevende optie is het behalen van leerdoelen via praktijkopdrachten in begeleid onderwijs, bijvoorbeeld in een gesimuleerde omgeving of via praktijkopdrachten in de school. Deze oplossing moet als last resort en bij wijze van uitzondering worden toegepast en zal niet kunnen gelden voor die opleidingen waarvoor er wettelijke beroepsvereisten zijn die gerelateerd zijn aan de bpv.
 - Als geen van de bovenstaande opties realistische mogelijkheden biedt, dan zal met de student worden besproken of deze naar een andere opleiding wil overstappen waar wel meer stageperspectieven zijn. Informatie over de perspectieven op stages en werk zijn beschikbaar voor studenten op [KiesMBO.nl](https://www.kiesmbo.nl). Perspectieven op stages in coronatijd zijn ook beschikbaar op [sbbhelpt.nl](https://www.sbbhelpt.nl). In de paragraaf over doorstroom (paragraaf 4 Instroom, doorstroom en vervolgopleiding) staat meer informatie over studievoorlichting en het uitvoering geven aan macrodoelmatigheid.

b. De student vindt de stage te risicovol onder de huidige omstandigheden:

⁵ SBB maakt ter inspiratie een overzicht van goede voorbeelden van combinaties van sectoren waar (een deel van) de bpv kan worden gelopen die niet direct voor de hand liggen.

⁶ <https://www.mborraad.nl/sites/default/files/publications/handreikingberoepspraktijkvormingcorona-v2.pdf>

- Als de student de bol-stage tijdelijk niet wil volgen, omdat dit naar zijn/haar opvatting tot een te risicovolle situatie leidt, meldt hij/zij dit bij de school en het leerbedrijf om samen naar een oplossing te zoeken. Als dat niet lukt, kan de student of de school een melding doen bij SBB. Een adviseur van SBB kijkt dan samen met de school of een vervangende reeds erkende stageplek in de buurt beschikbaar is.
- Als ook dat echt onmogelijk is, wordt van de school verwacht dat deze zorgt dat de student alsnog zoveel mogelijk leerdoelen op een andere manier kan behalen, zodat studievertraging zoveel mogelijk wordt beperkt. Het kan echter zo zijn dat vervangende activiteiten naar het oordeel van de school niet voldoende zijn om aan de diploma-eisen te voldoen en een deel van de stage later toch moet worden ingehaald. Dit kan leiden tot een langere opleidingsduur. De school moet dit goed onderbouwen richting de student.

2.4. Internationale bpv

- Voor internationale bpv (ibpv) geldt hetzelfde als voor een bpv in Nederland; een veilige (corona-proof) leer-werkomgeving moet aan de orde zijn. Bij een ibpv bevindt de student zich 24 uur per dag in een andere omgeving, waardoor ook rekening gehouden moet worden met de leefomstandigheden buiten de stage om. Landen die op de kaart van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BuZa) oranje (alleen noodzakelijke reizen) of rood (niet reizen) gekleurd zijn moeten vermeden worden. Verder gelden de adviezen van BuZa en het RIVM. Als een ibpv tot te grote onzekerheid of onduidelijkheid leidt, zijn alternatieven aan te bevelen. Veelal onder de noemer 'Internationalisation@home', zoals:
 - Stage volgen in Nederland bij een internationaal opererend bedrijf. SBB heeft een lijst met leerbedrijven die over het 'internationalisation@home' label beschikken.
 - Blended stage: eerst voor een buitenlands bedrijf of instelling online opdrachten verrichten en later fysiek naar het buitenland gaan. Dit zorgt tevens voor een goede voorbereiding op het latere verblijf in het buitenland.
 - Een internationale dimensie aan de opleiding toevoegen, zoals gebruik maken van de keuzedelen internationalisering, internationale MOOC's of via e-twinning.
 - Afhankelijk van de vormgeving kwalificeren deze alternatieven zich al dan niet als beroepspraktijkvorming of begeleide onderwijstijd. De praktijkopdracht op afstand ter voorbereiding op de internationale stage kan net als bij nationaal georiënteerde praktijkopdrachten dienen als vervanging voor bpv voor de sectoren waarin de stagetekorten het grootst zijn.

3. Diplomen en examineren

3.1 Diplomen

- Het uitgangspunt blijft dat de examencommissie verantwoordelijk is voor het besluit over het verlenen van het diploma, daarbij in acht nemend de diploma-eisen zoals hierna beschreven.
- Voor studenten die tot 1 januari 2022 diplomerende wordt de mogelijkheid geboden om het diploma te behalen zonder een resultaat voor keuzedelen en rekenen (en voor de entreeopleiding ook zonder niveaubepaling op alle of enkele taalvaardigheden voor Nederlandse taal). Het bevoegd gezag beslist of er van deze ruimte gebruik wordt gemaakt, onderbouwt de keuze aan de hand van de hiervoor genoemde voorwaarden en past zo nodig het examenprogramma hierop aan. Als studenten verzoeken om alsnog examen te doen voor de keuzedelen of rekenen, dient de school zich wel in te spannen om deze verzoeken te honoreren.
- Om het diploma te behalen dient de student (op basis van artikel 7.2.8 van de WEB) een positieve beoordeling van de beroepspraktijkvorming te hebben. Door de omstandigheden is het in de bol soms nodig om een andere invulling te geven aan het praktische deel van de opleiding, bijvoorbeeld door simulatie of het opdoen van praktijkervaring bij een niet-erkend leerbedrijf. In die gevallen is het aan het team om te beoordelen of de student voldoende praktische vaardigheden beheerst om aan de slag te kunnen gaan als beginnend beroepsbeoefenaar. Deze beoordeling kan dan worden ingezet als een alternatieve invulling

van het bepaalde in artikel 7.2.8 over de positieve beoordeling van de praktijkvorming. Dit alternatief geldt niet voor die opleidingen waarbij er wettelijke beroepsvereisten zijn die gerelateerd zijn aan de bpv.

- Voor studenten die in het studiejaar 2020-2021 starten met een opleiding, telt voorsnog de hoogte van het behaalde resultaat voor rekenen of de keuzedelen wel mee. Dit is conform artikel 17 van het Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB zoals geldend per 1 augustus 2020. Keuzedelen moeten dan dus wel geëxamineerd gaan worden. Uitzondering hierop geldt voor studenten die in het studiejaar 2020-2021 starten en voor 1 januari 2022 het diploma behalen. Voor hen geldt de bovenstaande tweede bullet.
- Bewijzen die een student heeft opgebouwd tijdens de opleiding kan een school meewegen in het besluit om een student een diploma toe te kennen.
- Tijdens dit studiejaar is een, op onderdelen aangescherpte, [handreiking Verantwoord Diplomabesluit](#) van kracht. De handreiking Verantwoord Diplomabesluit is te zien als appendix bij dit servicedocument.
- Begin maart 2021 is er een nieuw evaluatiemoment met betrekking tot de haalbaarheid van de diploma-eisen voor alle mbo-opleidingen. Veel zal afhangen van het verdere verloop van de coronacrisis.

3.2 Examineren

- De centrale examens mbo moeten worden afgenomen. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de scholen, daarbij rekening houdend met zowel de richtlijnen van het CvTE als de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus.
- De examenperiodes van de centrale examens worden verruimd. Er heeft al een concrete verruiming plaatsgevonden van de afnameperiode P2. Er zal een verdere verruiming van de periodes plaatsvinden, binnenkort wordt hier nader over gecommuniceerd.
- Praktijkexamens kunnen op school, de bpv-plek of op een andere plek plaatsvinden, mits ruimtes hiervoor voldoende geoutilleerd zijn en ook hier voldaan wordt aan de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus en eventueel, daarvan afgeleide, brancheprotocolen.

4. Instroom, doorstroom en vervolgopleiding

4.1 Voorlichting en Intake

- Voor aankomende studenten is de voorlichting over het arbeidsmarktperspectief in tijden van corona nog meer van belang dan het al was. Naast een tekort aan stages en leerbanen, zijn er ook veel plekken waar nog wel ruimte is voor beroepspraktijkvorming. Bij de intake wordt het arbeidsmarktperspectief en de beschikbaarheid van stageplekken besproken met aankomende studenten. Het perspectief voor jongeren is van groot belang, aanstaande eerstejaars vanuit het voortgezet onderwijs mogen niet onevenredig getroffen worden. Daarom is een goede LOB nu meer dan ooit aan de orde.
- Daarnaast vragen we mbo-scholen om tijdig na te denken over een eventuele beperking van de instroom via het instellen van een fixus voor studiejaar 2021-2022 voor bepaalde opleidingen waarvoor stageplekken en het vinden van werk de komende periode mogelijk lastig kan zijn. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt vragen hierbij om een zorgvuldige afweging. Ook wijzen wij u op het adviesrecht van de studentenraad op het toelatingsbeleid en van de OR bij wijzigingen in het opleidingsaanbod.
- Bekostigde mbo-scholen zijn wettelijk verplicht uiterlijk 1 februari 2021 per opleiding hun toelatingsbeleid, waaronder een eventuele fixus vast te stellen en bekend te maken. Met de MBO Raad en JOB wordt besproken hoe moet worden omgegaan met opleidingen die begin dit studiejaar hun toelatingsbeleid al bekend hebben gemaakt en waarvoor de aanmeldingen al lopen, maar die nu vanwege het gebrek aan stageplekken of een beperkt arbeidsmarktperspectief reden zien voor het instellen van een fixus.

4.2 Aanmelddatum (geldt voor bekostigd onderwijs)

- Studenten die vanaf studiejaar 2021-2022 willen starten met een mbo-opleiding, moeten zich uiterlijk op 1 april 2021 aanmelden voor die opleiding. Dit om recht op automatische toelating te hebben tot die opleiding. Dit was voor afgelopen jaar 1 mei.

4.3 BSA (geldt voor bekostigd onderwijs) cohort 2020-2021

- Het geven van een bindend studieadvies (BSA), en het indien nodig verstrekken van een negatief BSA, kan pas gebeuren wanneer er voldoende beeld is over de studievoortgang van een student. Dit geldt voor alle opleidingen in het mbo. Alleen als er onvoldoende studievoortgang is over de hele linie mag een negatief BSA worden gegeven.
- Vanwege de coronamaatregelen is het van belang om intensiever met studenten in gesprek te blijven en hen in hun studievoortgang nauwer te volgen. Een school betreft bij het afgeven van het BSA de persoonlijke omstandigheden van de student. Het feit dat de student onvoldoende studievoortgang heeft geboekt vanwege de coronamaatregelen, en daardoor niet alle resultaten heeft kunnen behalen, is zo'n omstandigheid.
- Scholen kunnen in de 10e tot en met de 12e maand na de start van de opleiding (bij meerjarige opleidingen) een BSA afgeven.

4.4 Voorwaardelijk doorgestroomde studenten studiejaar 2020-2021

4.4.1 Mbo-hbo

- Een mbo-4 student die met een kleine studievertraging, ontstaan door COVID-19, is doorgestroomd en aan zijn hbo-opleiding (bachelor, associate degree) is begonnen, heeft, conform eerder gemaakte afspraken tot 1 januari 2021 de tijd om het mbo-diploma te halen. Als het mbo-diploma niet voor 1 januari 2021 wordt behaald, zal de student alsnog worden uitgeschreven van de hogeschool en zal hij/zij moeten stoppen met de hbo-opleiding.
- In incidentele gevallen kan het voorkomen dat buiten de schuld van een student een mbo-examen niet door heeft kunnen gaan, waardoor de student het mbo-diploma niet heeft kunnen halen voor 1 januari 2021. Het is dan aan de hbo-instelling om te bepalen of de vertraging komt doordat een mbo-examen niet door heeft kunnen gaan en of zij de student meer tijd willen geven om het mbo-diploma te halen terwijl de hbo-studie wordt voortgezet. Dat kan op basis van artikel 7.37c, derde lid, van de Wet Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW, wijziging via de tweede verzamelspoedwet COVID-19). De hbo-instelling zal bij de afweging ook de studievoortgang van de student op het hbo betrekken om te voorkomen dat de studielast te groot wordt met risico op uitval zonder mbo-4 diploma.
- De inschrijving moet in die gevallen worden beëindigd indien de student niet alsnog vóór 1 september 2021 het mbo-4 diploma heeft behaald.
- Van belang is dat de hbo-instellingen studenten goed informeren over de consequenties van besluiten hieromtrent. Ook bij een verlenging van de termijn om het mbo-diploma te halen. De student valt onder de studiefinancieringsregeling voor het hoger onderwijs en een uitschrijving na 1 februari heeft daarmee ook financiële gevolgen voor de student.
- Ook voor niet-bekostigde hogescholelen geldt de mogelijkheid om in incidentele gevallen de termijn voor het behalen van het mbo-4 diploma te verruimen tot maximaal tot 1 september 2021. Ook hier is het van belang dat de hbo-instelling de student goed informeert.
- Voor een nadere toelichting op de financiële effecten en de bekostigingsstatus van de student zie paragraaf 7.

4.4.2 Mbo-mbo

- Mbo-studenten die nog een beperkt deel van de opleiding moesten afronden voor het behalen van het diploma en die voorwaardelijk zijn toegelaten tot een mbo-vervolgopleiding hebben tot 1 januari 2021 de tijd om het mbo-diploma te halen.
- Ook deze studenten kunnen hinder ondervinden van examens die geen doorgang hebben kunnen vinden. Het is dan aan het bevoegd gezag van de mbo-school om de termijn, in overleg met de student, te verlengen. Dat kan tot maximaal het einde van lopend studiejaar.

- Voor een nadere toelichting op de financiële effecten en de bekostigingsstatus van de student zie paragraaf 7.

4.4.3 Vavo

- Voor het vavo geldt voor wat betreft de openstelling, de afspraken zoals die gelden voor het mbo. Het vavo valt geheel onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het mbo en daarmee gelden de mbo-coronamaatregelen, zoals de 1,5 meter afstand.
- Wat betreft deelname aan het fysieke onderwijs is het aan de vavo-scholen om te bepalen aan welke groepen of studenten, het beste prioriteit en voorrang gegeven kan worden om op de locatie van de school lessen te volgen.
- Op het punt van het onderwijsprogramma en de examinering volgt het vavo de maatregelen voor het vo, zoals beschreven in het servicedocument funderend onderwijs coronavirus COVID-19, versie 31 augustus 2020.

5. Verzuim, voortijdig schooluitval en achterstanden

5.1 Verzuimmeldingen

- Voor leer- en kwalificatieplichtige studenten is er alleen sprake van geoorloofd verzuim als dat valt onder één van de gronden voor geoorloofd verzuim uit de Leerplichtwet 1969.
- Vanaf het studiejaar 2020-2021 geldt dat ongeoorloofd verzuim weer op de reguliere manier moet worden gemeld, zowel voor leer- en kwalificatieplichtige jongeren, als voor jongeren tussen de 18 en 23 jaar die nog geen startkwalificatie hebben behaald.
- Indien het verplichte onderwijsprogramma (deels) bestaat uit online of afstandsonderwijs, moeten scholen het ongeoorloofd verzuim ook bij online of afstandsonderwijs melden.
- Het ministerie van OCW en de MBO Raad roepen scholen op om extra aandacht te besteden aan de werkwijze rondom het melden van verzuim bij afstandsonderwijs, bijvoorbeeld door in interne afspraken en/of het verzuimbeleid uit te werken op welke wijze het onderwijspersoneel kan vaststellen of studenten deelnemen aan online-onderwijs. Het is van belang dat ook bij afstandsonderwijs verzuim in kaart wordt gebracht zodat mogelijk schooluitval wordt voorkomen.
- Ook bpv-uren maken onderdeel uit van het verplichte onderwijsprogramma en ook daarvoor geldt dus dat ongeoorloofd verzuim moet worden gemeld.
- Als de student wegens een kwetsbare gezondheid of de kwetsbare gezondheid van een familielid niet fysiek naar school kan voor het deel van het onderwijsprogramma dat weer fysiek wordt gegeven, dan is het in het belang van de student om zoveel als mogelijk een maatwerkoplossing te krijgen. Zolang de student dit voor hem/haar ingerichte maatwerkonderwijs ook volgt, is er geen sprake van ongeoorloofd verzuim.
- De school kan verzuim eerder melden dan bij het bereiken van de wettelijke 16 uur (voor leer- en kwalificatieplichtigen) of vier weken (voor studenten tussen de 18 en 23 jaar zonder startkwalificatie). Dat kan bijvoorbeeld aan de orde zijn als een student het onderwijsprogramma niet volgt en uit beeld dreigt te raken. Dit kan dan via een melding "overig verzuim".

5.2 Voortijdig schooluitval (vsv)

- Scholen en gemeenten zijn in het studiejaar 2020-2021 gestart met de nieuwe vierjarige regionale programma's om vsv te voorkomen en tegen te gaan.
- Regio's hebben de ruimte om eerder gemaakte plannen in het regionaal programma vsv aan te passen indien nodig. Scholen kunnen hiervoor contact opnemen met de contactschool of de accountmanager van het ministerie van OCW van de betreffende RMC-regio.

5.3 Voorkomen van achterstanden

- Tijdig switchen tijdens de opleiding kan bijdragen aan het voorkomen van studievertraging en het vergroten van kansen bij de uitstroom naar de arbeidsmarkt. In het bijzonder is dit van belang voor de entreeopleiding, omdat er geen extra entreeopleiding kan worden gevolgd

indien eenmaal een entreediploma is behaald. Ook voor mbo-2 is dit van belang. Het afstromen naar een lager mbo-niveau is voor hen namelijk niet mogelijk, omdat de entreeopleiding alleen toegankelijk is voor diegenen, veelal jongeren, die niet voldoen aan de toelatingseisen voor mbo-2.

6. Educatie, inburgering en toelatingsonderzoek naar taalniveau

6.1 Educatie

- De VNG heeft gemeenten opgeroepen de aanbieders met wie ze een contract hebben, voorlopig te blijven betalen. Zo dragen gemeenten eraan bij dat de dienstverlening gecontinueerd kan worden en dat aanbieders niet in acute financiële problemen komen. De financiering die gemeenten ontvangen van de Rijksoverheid loopt door. Gemeenten kunnen vooralsnog tot 25% van hun uitkering voor 2020 doorschuiven naar 2021. Gemeenten die méér dan 25% van hun uitkering overhouden, kunnen een signaal hierover afgeven bij de VNG en het ministerie van OCW.

6.2 Inburgering

- Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft afspraken gemaakt met OVAL, NRTO en de MBO Raad over hoe afstandsonderwijs in de inburgering kan worden vormgegeven gedurende de coronacrisis. Dit is beschreven in een door het ministerie van SZW geaccordeerd servicedocument dat is gepubliceerd op de website van Blik op Werk: <https://www.blikopwerk.nl/blik-op-werk-maatregelen-coronavirus/>
- Het is van belang dat de inburgeraar ook in de coronaperiode doorgaat met het leren van de Nederlandse taal en kennis op doet over de Nederlandse samenleving. Daarom is in het servicedocument aangegeven hoe onderwijs in de periode vanaf 1 juni 2020 kan worden vormgegeven.
- De belangrijkste onderdelen van de update servicedocument 4.0 zijn:
 1. Klassikaal onderwijs is vanaf 1 juni 2020 weer mogelijk. Vanzelfsprekend met inachtneming van maatregelen ter bestrijding van het coronavirus.
 2. Onder voorwaarden is het vanaf 15 juli 2020 toegestaan voor nieuwe contracten, de uren afstandsonderwijs mee te laten tellen voor de urenverklaringen. Daarbij geldt voor de nieuwe contracten dat deze óf klassikaal worden ingevuld óf in een "hybride vorm" (een mengvorm van klassikaal-en afstandsonderwijs). Daarbij dient de omvang van het aantal uren klassikaal onderwijs minimaal 50% van het totaal aantal onderwijsuren te bedragen. Voor het onderwijs aan analfabeten geldt hierbij nog de aanvullende eis dat de eerste 48 lessen klassikaal worden gegeven.

6.3 Toelatingsonderzoek naar taalniveau en Staatsexamen Nt2

- Mbo-scholen kunnen aspirant studenten die niet over de juiste vooropleidingseisen beschikken toelaten, na een geschiktheidsonderzoek. Het geschiktheidsonderzoek is vormvrij. Binnen het toelatingsonderzoek wordt altijd gekeken naar het behaalde taalniveau. In de Handreiking intake toelating en plaatsing nieuwkomers zonder geldig Nederlands diploma in het mbo, staat beschreven hoe mbo-scholen kunnen omgaan met de toelating en het toelatingsonderzoek. Mbo-scholen die het behalen van het Staatsexamen Nt2 als formeel vereiste hanteren, kunnen onderstaande procedure hanteren: aspirant-studenten die als gevolg van verminderde capaciteit voor het afnemen van de Staatsexamens Nederlands als tweede taal niet in staat waren om voorafgaand aan de start van een opleiding voldoende beheersing van het Nederlands via het Staatsexamen Nt2 aan te tonen, konden door de mbo-school alsnog worden toegelaten, mits het redelijkerwijs te verwachten is dat deze studenten voor 1 juli 2021 hun diploma behalen. Als het Staatsexamen Nt2 niet voor 1 juli 2021 wordt behaald en er is geen sprake van voldoende beheersing van de Nederlandse taal, dan zal de student alsnog uitgeschreven moeten worden. Dit zal moeten worden vastgelegd in de onderwijsovereenkomst.

7. Financiële effecten

7.1 Ongediplomeerde instroom van mbo-studenten

7.1.1 In het hbo

- De student is bekostigd ingeschreven op de nieuwe hbo-opleiding en blijft gelijktijdig bekostigd ingeschreven in het mbo op de opleiding die voor 1 januari 2021 moet worden afgerond. Indien de hbo-instelling besluit deze termijn voor een student te verruimen tot 1 september 2021, omdat deze buiten zijn/haar schuld het diploma nog niet heeft behaald (zie 4.4.1) dan blijft de dubbele inschrijving van kracht.
- De mbo-student heeft geen recht meer op de mbo-studiefinanciering, maar gaat over naar de studiefinanciering in het hoger onderwijs. Gedurende de periode dat de student ingeschreven staat in zowel mbo als hbo, gaat de betaling van les- of cursusgeld in het mbo door. Op grond van artikel 7.48, tweede lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) wordt het verschuldigde collegegeld in het hoger onderwijs verrekend met het feitelijk betaalde les- of cursusgeld voor het mbo. Met andere woorden: de student betaalt onderaan de streep niet dubbel.
- Zowel de mbo-school als de hogeschool brengt deze studenten in aanmerking voor bekostiging. Echter zal de hbo-instelling de bekostiging ontvangen. Dit komt omdat de student meetelt in de referentieraming van het ho. In het mbo wordt gewerkt met twee peilmomenten: 1 oktober en 1 februari. De telling van het eerste peilmoment wordt gecorrigeerd aan de hand van de telling op het tweede peilmoment, hierdoor telt de student nog deels mee in de verdeling van het macrobudget voor mbo.
- Voor de studenten voor wie de periode voor het behalen van hun mbo-4 diploma verlengd wordt, loopt de mbo-bekostiging door tot uiterlijk 31 juli.

7.1.2 In een nieuwe mbo-opleiding

- Als de student voorwaardelijk is begonnen aan een nieuwe mbo-opleiding dan is de student als onderwijsdeelnemer, bekostigd ingeschreven op de nieuwe mbo-opleiding en blijft de student gelijktijdig onbekostigd ingeschreven op de mbo-opleiding die voor 1 januari 2021 moet worden afgerond.
- Ook hier kan de termijn worden verlengd naar uiterlijk 31 juli, met de hierboven aangegeven bekostigingsafpraak.

7.2 Subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs 2020-2021

- Scholen kunnen extra inhaal- en ondersteuningsprogramma's bieden naast reguliere onderwijstijd aan studenten die dit nodig hebben. In juni en augustus hebben scholen een aanvraag kunnen doen voor mbo en overige educatie. Hiervoor is in totaal circa € 70 miljoen beschikbaar geweest.
- De inhaalprogramma's (bijvoorbeeld in de vorm van een vakantieschool, verlengde schooldag of extra begeleiding) kunnen enkel buiten de reguliere onderwijstijd en alleen vrijwillig door de eigen docenten worden verzorgd. Scholen kunnen ook anderen dan de eigen docenten inschakelen, bijvoorbeeld experts uit bedrijven, pabo-studenten of jongerenwerkers. Voor studenten is deelname aan een inhaal- en ondersteuningsprogramma vrijwillig.
- Met het oog op de actuele situatie omtrent COVID-19 en de getroffen maatregelen in het kader daarvan, wordt de termijn voor uitvoering van de programma's door scholen die in het eerste aanvraagtijdvak hebben aangevraagd verlengd tot 31 augustus 2021. Dit is dezelfde termijn als staat voor het tweede en derde aanvraagtijdvak. De bestedingstermijnen van de eerste, tweede en derde aanvraagronde eindigen allen op 31 augustus 2021. De verantwoording zal plaatsvinden in de jaarrekening 2021 die uiterlijk op 1 juli 2022 moet worden ingediend.
- De subsidieregeling is te vinden op: [Subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs 2020-2021](#) en de veel gestelde vragen daarover op: [Veel gestelde vragen over de subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs 2020 -2021](#)

7.3 *Extra geld stages en Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)*

- SBB heeft op verzoek van het ministerie van OCW, een actieplan stages en leerbanen opgesteld in april 2020. Doel van het actieplan is om ook tijdens de coronacrisis te zorgen voor voldoende stages en leerbanen.
- Voor het kunnen omscholen van werkenden en werkzoekenden naar sectoren waar nu juist veel vraag is naar werknemers, zoals de zorg, worden door SBB extra certificaten ontwikkeld in 2020 en 2021.
- Het kabinet stelt bijna € 30 miljoen extra beschikbaar voor voldoende stages in het mbo:
 1. Er wordt 2 x € 4 miljoen extra aan SBB ter beschikking gesteld in 2020 en 2021 voor het intensiveren van de aanpak van stages en leerbanen;
 2. Ook is er 2 x € 10,6 miljoen extra voor de studie jaren 2020-2021 en 2021-2022 uitgetrokken voor het verhogen van de subsidie praktijkleren in conjunctuur- en contactgevoelige sectoren die zijn geraakt door de contact beperkende maatregelen. De subsidie biedt werkgevers die bbl-studenten begeleiden in een leerbaan een tegemoetkoming in de kosten in de jaren 2021 en 2022. In juli 2020 is in de Staatscourant gepubliceerd welke sectoren in aanmerking komen voor de aanvullende subsidie.

7.4 *Compensatie voor studenten in mbo en ho die bijna afstuderen*

- Coullance geldt voor studenten die als gevolg van de coronacrisis niet binnen de eerder voorziene diplomatermijn kunnen afstuderen. Normaliter wordt de hele prestatiebeursschuld omgezet in een lening (alle ontvangen basisbeurs, aanvullende beurs en de reisvoorziening) als een student niet binnen 10 jaar na aanvang van de studiefinanciering afstudeert. Dit is opgelost door de diplomatermijn te verlengen met een coullance-, c.q. hardheidsclausule.
- Studenten krijgen de mogelijkheid het leenbedrag te verhogen bij acute financiële nood. Dit kan ook met terugwerkende kracht vanaf het begin van het studiejaar. Mocht dit onvoldoende zijn, dan kunnen zij contact opnemen met DUO over de mogelijkheden.
- Studenten worden niet 'gestraft' wanneer zij (bijvoorbeeld doordat ze in vitale beroepen werken) dit jaar meer verdienen dan de bijverdiengrens. Er vindt over 2020 geen bijverdiengrenscontrole plaats.
- Door het wegvallen van de bijverdiensten van studenten, het niet in aanmerking komen van studenten voor generieke regelingen en studievertraging in het laatste jaar die niet altijd te voorkomen of in te halen is, worden studenten die in de afrondende fase van hun studie zitten deels gecompenseerd voor de financiële gevolgen van de coronacrisis. Alle studenten in het bekostigd mbo die in het studiejaar 2019-2020 en 2020-2021 zijn ingeschreven en die tussen 1 augustus 2020 en 31 januari 2021 een diploma behalen, krijgen in het eerste kwartaal van 2021 eenmalig een tegemoetkoming. Dat gaat voor een bbl-student in het mbo om een eenmalige tegemoetkoming van € 150 en een bol-student in het mbo ontvangt € 300. De student hoeft niet aan te tonen dat de studievertraging het gevolg is van de coronacrisis.
- Besloten is om alle studenten (ca. 27.000) die in juni/juli/augustus/september 2020 uit hun recht op basisbeurs (in mbo-bol) of aanvullende beurs (mbo-bol en hoger onderwijs) lopen ook een eenmalige tegemoetkoming te bieden. Deze compensatie is voor studenten in zowel het bekostigd als het niet-bekostigd onderwijs. Voor bol-studenten met alleen een basisbeurs is dit een bedrag van € 800, voor bol-studenten die alleen een aanvullende beurs ontvangen is dit een bedrag van € 1.200, en bol-studenten met een basis- en aanvullende beurs krijgen een tegemoetkoming van € 2.000. Deze tegemoetkoming heeft DUO eind september 2020 uitgekeerd aan deze specifieke groep studenten.

7.5 *Maatregelen aanpak jeugdwerkloosheid*

- Het is voor schoolverlaters (met of zonder diploma) in crisistijd extra moeilijk om een baan te vinden. Dan gaat het in ieder geval om kwetsbare jongeren uit het praktijkonderwijs (pro), voortgezet speciaal onderwijs (vso), voortijdig schoolverlaters (vsv) en schoolverlaters met startkwalificatie maar in een kwetsbare positie (bv. niveau 2 en niveau 3/4 met een niet-westerse migratieachtergrond).

- Om te voorkomen dat deze kwetsbare schoolverlaters werkloos worden, maakt het kabinet bijna € 350 miljoen vrij. Deze middelen gaan deels naar onderwijsinstellingen en deels naar gemeenten.
- We zijn momenteel in gesprek met zowel landelijke als regionale partners (o.a. scholen, RMC-functie, arbeidsmarktregio's, UWV) om de regelingen uit te werken waarmee de beschikbare middelen verdeeld zullen worden en over wat partners in de regio nodig hebben om invulling en uitvoering te kunnen geven aan deze aanpak. De informatie op de site van de Rijksoverheid zal steeds verder worden uitgebreid, zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/werknemers/hulp-bij-baanverlies-scholing-en-schulden-sociaal-pakket/bestrijding-van-jeugdwerkloosheid>

7.6 Overeenkomsten met leveranciers

- Voor scholen die te maken hebben met leveranciers die onder deze omstandigheden niet bij machte zijn om gemaakte afspraken na te komen, geldt dat zij onverkort de verantwoordelijkheid houden voor een rechtmatige en doelmatige besteding van de rijksbijdrage.
- Om te bepalen welke consequenties aan het uitblijven van leveringen kunnen worden verbonden, zal de school moeten kijken naar de inhoud van de overeenkomsten die daaraan ten grondslag liggen. Als leveringen uitblijven of vertraging oplopen, kan de school actief met de leverancier in overleg treden, zodat school en leverancier samen kunnen verkennen of het mogelijk is (aanvullende) afspraken te maken over levering en betaling. Het ministerie van OCW heeft hier geen rol in. Het kabinet heeft aanvullende maatregelen getroffen om ondernemers in deze tijd te ondersteunen, zoals de NOW-regeling.

8. Overig

8.1 Medezeggenschap (geldt voor bekostigd onderwijs)

- De geldende rechten conform het professioneel statuut, de cao mbo en de Wet op de ondernemingsraden waar het om medezeggenschap van medewerkers gaat blijven van toepassing.
- De Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) blijft van toepassing waar het om medezeggenschap van studenten, personeel of ouders gaat.
- Het kan ook dit studiejaar wel noodzakelijk zijn om versneld besluiten (adviesrecht of instemmingsrecht) te laten nemen door de ondernemingsraad, de studentenraad en, indien aanwezig, de ouderraad. Door mogelijk (snel) veranderende omstandigheden is het gewenst met een gepaste frequentie overleg te voeren over eventuele signalen of opmerkingen over het beleid die de raden en hun achterban hebben.
- In de WEB zijn geen termijnen gesteld over de besluitvorming van studenten- en ouderraden. In de reglementen kunnen eventueel wel afspraken worden gemaakt over instemmings- of adviestermijnen, of vergaderlocaties. Als het bestuur van mening is dat die afspraken vanwege de coronacrisis en de maatregelen die moeten worden genomen, niet meer goed werkbaar zijn, is het aan het bestuur om de studenten- en ouderraad een voorstel te doen voor (tijdelijke) aanpassing van het reglement. Belangrijk is wel dat alle voorwaarden die de WEB hieromtrent stelt nageleefd worden (met name hoofdstuk 8a bevat de regels over medezeggenschap).
- Studentenraden hebben dus het recht om mee te praten over de coronamaatregelen die worden genomen door het bevoegd gezag. Volgens de WEB hebben zij instemmingsrecht op regels op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn voor studenten en de wijze waarop de student informatie krijgt van de school over inhoud, planning en organisatie van het onderwijs en de examens en adviesrecht bij besluitvorming over de werkomstandigheden en voorzieningen voor studenten.
- Voor de ondernemingsraden gelden dezelfde principes: als de Wet op ondernemingsraden of het OR-reglement geen obstakels bevat, kan de besluitvorming worden versneld.

8.2 Extern toezicht

- De inspectiebezoeken starten weer vanaf studiejaar 2020-2021, zij het in aangepaste vorm. Het toezicht vindt zo veel mogelijk op afstand plaats en alleen waar nodig gebeurt dit op locatie van de school, met inachtneming van de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus. Op de [website van de inspectie](#) treft u hierover de meest actuele informatie aan. Ook is meer informatie te vinden in het nieuwsbericht van 9 september 2020: [het nieuwsbericht](#).
- Mbo-besturen waar de Inspectie het komend studiejaar een vierjaarlijks onderzoek uitvoert, behouden – alleen als de Inspectie geen (wezenlijke) risico's ziet – het voldoende oordeel op bestuursniveau op basis van het toezicht naar de Staat van de Instelling (toezicht van voor 2017) of een daaruit voortgekomen herstelonderzoek. Dit oordeel blijft gehandhaafd tot het vierjaarlijks onderzoek in de volgende cyclus (vanaf augustus 2021). Als er tussentijds toch risico's blijken te zijn, zal de Inspectie eerder contact leggen met het bestuur en zo nodig alsnog onderzoek doen. De Inspectie pakt in dat geval het toezicht op risicobesturen, en op risicoscholen, -afdelingen en –opleidingen onverkort op. Daar kan dus onderzoek op locatie bij horen. Lees meer op: [Vierjaarlijks onderzoek bestuur en opleidingen mbo](#).
- De Inspectie houdt bij haar toezicht rekening met de richtlijnen in dit servicedocument.

8.3 Kwantitatieve monitor gevolgen coronacrisis

- Om zicht te krijgen op de gevolgen van de coronamaatregelen in het mbo wordt een monitor ingericht die de gevolgen kwantitatief in beeld brengt. Het ministerie van OCW, de MBO Raad, SBB en DUO brengen de gegevens vanuit verschillende bestaande bronnen samen om zo een cijfermatig inzicht te geven voor zowel het mbo-stelsel als geheel als voor (zover mogelijk) de afzonderlijke mbo-scholen en regio's. Ook hebben JOB, de vakbonden en de lerarencommunity extra onderzoeken uitgezet.
- Er wordt hierbij ingezoomd op de verschillende doelgroepen die het mbo kent: de instroom vanuit het voortgezet onderwijs, de mbo-studenten in het laatste jaar, de vavo, de doorstroom naar een hoger mbo-niveau en naar het hbo, jongeren in een kwetsbare positie, de instroom in het post-initiële onderwijs en op het onderwijspersoneel.

Nadere duiding van het bovenstaande is te vinden op de websites van de MBO Raad, de NRTO en het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering: <https://onderwijsenexaminering.nl/>. Vragen die betrekking hebben op de arbeidsrelatie tussen onderwijspersoneel en de mbo-school zijn in kaart gebracht en uitgewerkt in een FAQ-overzicht op de website van werkgevers (MBO Raad) en werknemersorganisaties (AOb, CNV Onderwijs, FNV Overheid, UnieNFTO).

Relevante informatie:

- Informatie algemeen: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/veelgestelde-vragen-over-coronavirus-en-het-onderwijs>
- Servicedocument praktijkovereenkomst: <https://www.mboraad.nl/publicaties/servicedocument-praktijkovereenkomst-2019-2020>
- Mogelijkheden voor leren op afstand in het mbo: <https://mbo.lesopafstand.nl>.
- Informatie over studiefinanciering: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs/vraag-en-antwoord>
- Aanvullende vragen zijn uitgewerkt in diverse FAQ op de website van de MBO Raad: <https://www.mboraad.nl/corona-faq>
- Op de website van de kennispunt MBO Onderwijs en Examinering staat aanvullende informatie over de uitwerking van afspraken in dit servicedocument: <https://onderwijsenexaminering.nl/>
- Aanvullende vragen over arbeidsrechtelijke zaken voor personeel zijn te vinden op de website van AOb: <https://www.aob.nl/nieuws/veelgestelde-vragen-van-onderwijspersoneel-over-het-coronavirus/> en CNV: <https://onderwijs.cnvconnectief.nl/corona-werk/>
- Inspectie van het Onderwijs: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/vragen-en-antwoorden/informatie-over-coronavirus-en-het-onderwijs>

- Handreiking intake toelating en plaatsing nieuwkomers zonder geldig Nederlands diploma in het MBO: <https://onderwijsenexaminering.nl/publicaties/handreiking-intake-toelating-en-plaatsing-nieuwkomers-zonder-geldig-nederlands-diploma-in-het-mbo/>
- De activiteitenplanning op www.examenbladmbo.nl voor de verlengde afnameperiodes: <https://www.examenbladmbo.nl/afnameperiode/afnameperiode-2019-2020-5/2019-2020>
- De site van de Inspectie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/>